

**ЕЛАБОРАТ ЗА ОСНИВАЊЕ
ЦЕНТРА ЗА СТУДИЈЕ СЕЋАЊА(ЦСС)
УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ**

1. УВОД И ЗАДАТАК

Како представљамо прошлост себи и другима? Коју нашу прошлост представљамо, и када, где и зашто мењамо та представљања? Како та представљања обликују људске поступке и идентитете? Како процеси на нивоу појединаца ступају у интеракцију са колективним и обрнуто? Шта значи размишљати о „сећању“ на ове широке начине? Којих смо етичких и политичких обавеза дужни да се сећамо и које су последице испуњавања или неиспуњавања ових обавеза?

У новом миленијуму, који пред нас ставља императив да се окренемо будућности и да оставимо прошлост у прошлости јер она кочи напредак, поставља се питање због чега је важно проучавати прошлост?

Најједноставније формулисан одговор гласио би да бављење прошлошћу, њено истраживање и демаскирање метанаратива, који нам прошлост чине доступном, подстиче буђење свести о одговорности и одржању друштвених и демократских вредности. Студије сећања, које су конституисане пре тридесетак година, омогућиле су да се промисле утицаји приликом разматрања прошлости. Сазнања до којих су дошле студије сећања јесу од вишеструке користи за проучавање прошлости. Истраживање прошлости и знање да је говор о њој дискурзивна творевина, односно, да виђење прошлости зависи од тренутка из кога се о њој прича (нпр. садашњица), пружају увид не само у механизме конструисања памћења, већ нам омогућавају да спознамо на који начин функционишу политике сећања. Када се окреће прошлости, када се на њој ради и инсистира, отвара се питање о којој је прошлости реч, с којим циљем и на који начин јој се приступа, како се интерпретира и презентује и какву улогу игра за садашњицу и прерасподелу моћи.

Да би се де/ре-конструисале владајуће слике прошлости, потребан је интердисциплинарни приступ приликом проучавања прошлости, који би

пружио увид у различите сфере, на основу којих би се омогућила демократизација сећања. Културолошке студије сећања омогућавају да проучаваоци прошлости буду свесни своје ограничене позиције приликом истраживања прошлости и њеног деловања. Културолог и англистикиња Алаида Асман инсистира на схватању да је памћење конструкција коју људи развијају према сопственим потребама и могућностима своје актуелне стварности, чиме указује на императив да сагледавамо себе док се сећамо како бисмо постали свесни чињенице да окретање одређеној прошлости има за циљ да оправда наш идентитет, ставове и деловања.

Знања која су пружиле студије сећања отварају питања о начинима на које припадници млађих генерација, тзв. генерације постсећања, која није искусила ратове, памти ту прошлост. Пошто млађе генерације нису доживеле минуле догађаје, медијација и веза с прошлошћу остварује се помоћу маште и креације. Полазећи од изреченог, уочава се да се постмеморија односи пре свега на уметнички начин обраде прошлости, јер су у уметничким занимањима потоње генерације проналазиле плодно тло за боље разумевање прошлости.

Ова и друга питања, постављена из различитих дисциплинарних перспектива и са различитим аналитичким средствима, представљају широко поље студија памћења, које се заснива на традиционалним академским дисциплинама као што су психологија, социологија, историја, политикологија, антропологија, археологија, филозофија, и студије књижевности, између осталог; о сродним интердисциплинарним областима попут музејских студија, медијских студија, усмене историје, студија наслеђа, архивских студија и филмских студија; и на професионалним пољима праксе из технологије, уметности и политике.

Интердисциплинарног и мултидисциплинарног карактера, овај центар би имао за циљ да окупи и понуди интердисциплинарну платформу за истраживаче који раде на пољу културног памћења:

- развијање нових начина истраживања транснационалне и трансмедијалне динамике културног памћења у глобализујућем свету;
- истраживање сложене историје и процеса култура памћења;
- улога праксе памћења у (међународном/међунационалном) сукобу и у решавању сукоба;

- развијање платформе сарадње интердисциплинарног и мултидисциплинарног карактера;
- успостављање Крагујевца као места сећања и баштине (културолошки, туристички, економски)

Студије памћења/сећања знатно су порасле у последњој деценији, али још увек немају много јасно одређених места окупљања за људе различитих дисциплинског и професионалног порекла, како би размењивале идеје и училе једни друге са теоријским, методолошким и емпиријским приступима. Штавише, широм света се истражују питања која се тичу сећања, али премало је интеракције (а самим тим и често неразумевање) између различитих субјеката.

Оснивањем Центра за студије сећања (ЦСС) у оквиру Универзитета у Крагујевцу надамо се да ћемо то променити активним идентификовањем и умрежавањем научника и истраживача који се активно баве културолошким студијама сећања. Циљ је да центар постане важан форум за поље студија сећања – како путем округлих столова, семинара, радионица, предавања и интердисциплинарних конференција, тако и кроз снажно присуство на интернет мрежи. ЦСС има за циљ да буде професионално удружење за научнике са памћењем, као и оне који су активни у музејима, меморијалним институцијама, архивима, уметности и другим областима које се баве сећањима.

Овакав центар би био први као такав у Србији, а од несумњивог значаја би било да се управо оснује у Крагујевцу јер је Крагујевац, и у историјском и културолошком смислу, место сећања.

2. КРАГУЈЕВАЦ, МЕСТО СЕЋАЊА

Зашто Крагујевац?

- Крагујевац је за време Првог светског рата по други пут постао престоница, јер овде је почетком рата било седиште највиших државних установа и Врховне команде, која је са савезничким мисијама била смештена у згради Окружног суда.

- У Првом светском рату град је бомбардован неколико пута због стратешких једница (Крагујевац је био средиште Шумадијске дивизијске области, у њему се налазио Војно-технички завод, био је трећи град по величини у Краљевини Србији итд.).
- У граду је за време Великог рата оформљена прва резервна болница у којој су радиле савезничке лекарске мисије (британска, шкотска, руска, француска).
- Велики број српских војника рањених и палих у биткама на Колубари и Церу сахрањен је у Шумарицама. Након окупације и повлачења српских војника и цивила, Аустроугари су у наставку српског војничког гробља почели да сахрањују своје војнике. По окончању рата, на истом месту, сахрањени су пали српски војници. У Крагујевцу је сахрањен велики број руских војника који су учествовали у ослобађању Крагујевца.
- Када је 1941. године отпочела окупација Крагујевца, војници Трећег рајха нису уништили српско војничко гробље. Своје војничке гробове из Првог рата довели су у ред, а ускоро је на истом месту отпочело сахрањивање погинулих и умрлих немачких војника из Другог светског рата. Противници из оба рата лежали су једни поред других обезбеђујући једни другима сигурност да неће бити прогутани заборавом.
- Изградња спомен парка Шумарице с циљем да се не заборави стрељање цивила, међу којима су били и ђаци Прве крагујевачке гимназије, стоје као опомена будућим генерацијама о бесмислености тоталитарних режима који су легализовали овакво деловање. Осим поменутог, политика сећања сведочи о антифашистичком курсу којим се кретала тадашња Југославија.
- Крагујевац је бомбардован на самом прагу новог миленијума, 1999. године, када је уништена инфраструктура фабрике Застава, као и многобројни војни и цивилни објекти, чије рушевине и данас, двадесет година након бомбардовања, сведоче о систему који функционише по закону јачег. Бављење памћењем и сећањем на бомбардовање 1999. године може да пружи увид о начину на који се формира комуникативно сећање, а у будућим деценијама и да се прате политике сећања и начини конструисања културног памћења.

Иако невелики град, Крагујевац је био место на коме су се у току двадесетог века одиграли догађаји од историјског значаја. Присуство

прошлости уочљиво је на разним местима у граду – у виду архитектонских здања, споменика, гробова, историјских списа, индивидуалних и колективних сећања, која оприсутњују минуло време. Крагујевац је за време и након Првог и Другог светског рата имао велики културно-историјски значај, а с дистанце од једног века након окончања Великог рата и 75 година након Другог светског рата уочавају се политике памћења које се пре свега огледају у форсирању одређеног виђења прошлости. Да би се илустровала ова тврдња, може се погледати само начин на који се опходило према гробовима палих српских бораца након Првог и након Другог светског рата. У Краљевини Југославији је палим борцима одавана велика почасти, док је након Другог рата исто то гробље било оскрнављено скидањем крстача са гробова, које је требало да утврди и обезбеди легитимитет новог режима.

3. ПРОСТОР И ОПРЕМА

Данашње тенденције у свету хуманистике јесу такве да се мноштво административних и позивних активности дешава у виртуелном свету. Потребна је једна просторија која би номинално била седиште Центра – у оквиру Ректората према могућностима (ФИЛУМ још увек нема свој простор).

Од технике је потребно имати ПЦ, штампач и скенер.

Потребна је иницијална ИТ подршка приликом израде веб странице ЦСС, као и платформе.

4. ОРГАНИЗАЦИЈА, КАДРОВИ И ФИНАНСИРАЊЕ

У раду центра ће директно бити укључена 2 наставника са ФИЛУМ-а: проф. Др Катарина Мелић, редовни професор, и Др Милена Нешић Павковић (тренутно у процесу избора у звање). У раду ће бити укључени и други наставници са Универзитета у Крагујевцу, као и наставници и сарадници са других универзитета у земљи и иностранству из различитих научних области у зависности од тренутне реализације пројеката, семинара, радионица, итд.

Рад центра ће се финансирати средствима која ће Центар стицати обављањем својих делатности (организовање предавања, семинара, радионица,

конференција), из донација, спонзорстава, сарадње са разних институцијама, у складу са законом, у циљу обезбеђивања одрживости Центра.

Успостављена је сарадња са разним институцијама у земљи и иностранству који су исказали своје интересовање за рад и сарадњу, као и реализацију заједничких пројеката.

Крагујевац, 11.02.2020.

Предлагач:

Др Катарина Мелић, редовни професор Филолошко-уметничког факултета
Универзитета у Крагујевцу